

IUCN Countdown 2010

2009-2010. évi beszámoló

Magyarország

Countdown 2010

2009-2010. évi beszámoló

1. A kijelölt területek hálózatának fejlesztése:

Országos jelentőségű védett természeti területek

Az állami természetvédelem célkitűzéseinek megfelelően 2009. évben is folytatódott az állami tulajdonú, ezen belül a természetvédelmi szervek (nemzeti park igazgatóságok) vagyonkezelésében lévő védett természeti területek arányának növelése. 2009-ban a nemzeti park igazgatóságok vagyonkezelésében lévő területek kiterjedése összesen 987 hektárral növekedett, melynek nagyobb része földvásárlással (980 ha), kisebb hányada (7 ha) vagyonkezelői jog átvételével valósult meg.

Az egyedi jogszabállyal védett országos jelentőségű természeti területek kiterjedése 9638 hektárral nőtt 2009-ben, amelyből 9624 hektáron tájvédelmi körzet létesítése, 3 hektárt érintett természetvédelmi területek bővítése, illetve egy új, 11 hektárnyi kiterjedésű természetvédelmi terület is létesült.

Új védetté nyilvánítások 2009-ben:

- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 4/2009. (IV. 10.) KvVM rendelete a **Nyugat-Mecsek Tájvédelmi Körzet** létesítéséről (törzskönyvi szám: 319/TK/09), valamint a Kőszegi-forrás erdőrezervátum létrehozásáról;
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 18/2009. (XI. 20.) KvVM rendelete a **Tarcali Turzó-dűlő természetvédelmi terület** létesítéséről (törzskönyvi szám: 320/TT/09).

Bővítések, módosítások 2009-ben:

- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 15/2009. (IX. 17.) KvVM rendelete a **Hároszигeti ártéri erdő természetvédelmi terület** bővítéséről és természetvédelmi kezelési tervéről

Natura 2000

A hazai Natura 2000 hálózat egy új madárvédelmi területtel és egy már meglévő madárvédelmi terület bővítésével (összesen 26800 ha), továbbá 39 új jelölt Natura 2000 területtel (összesen 25810,5 ha) egészült ki, amely területeket az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) kormányrendelet módosításával hirdettek ki. Az új területek kihirdetésével valamennyi, az Európai Bizottság által hiányos lefedettségűnek ítélt élőhely illetve faj (7 élőhely, 11 növényfaj, 8 állatfaj) szempontjából a területkijelölés teljessé vált, Magyarország véleménye szerint, javult a hálózat koherenciája. Az ezzel kapcsolatos EU bizottsági bejelentés folyamatban van. A területek helyrajzi számmal történő kihirdetésének közigazgatási egyeztetése jelenleg folyik.

A 2006/18/176.02.01 számú Átmeneti Támogatás projekt keretében 20 db Natura 2000 fenntartási terv, 2000 db tájékoztató kiadvány, és kommunikációs dokumentáció, ill. módszertani útmutató készült el.

Bioszféra-rezervátumok

Magyarország 2009. szeptember végén benyújtotta a Magyar-Horvát Határon Átnyúló Mura-Dráva-Duna Bioszféra-rezervátum nevezési dokumentumát az UNESCO-nak. Horvátország várhatóan 2010-ben csatlakozik területileg a kezdeményezéshez.

A két ország közös nevezési szándékát, valamint a projekt melletti együttes elkötelezettségét a 2009. szeptember 17-én, Barcson tartott magyar-horvát kormányülésen szentesített „Közös Szándéknyilatkozat” („Joint Declaration”) nyilvánította ki.

A határon átnyúló új rezervátum létesítésének előkészítése jelentős esemény, amely a két ország közti természetvédelmi együttműködés egyik kiemelt témájává vált.

2. Megfelelés az EU jogszabályai és a Magyarország által aláírt – különös tekintettel a 2010-es célok elérését elősegítő – nemzetközi természetvédelmi egyezmények előírásainak, kiemelve az alábbiakat

A Natura 2000 területek kijelölésének és az élőhelyvédelmi irányelv átültetésének lezárása

- A Natura 2000 hálózat kialakítása befejezésének, továbbá a közösségi joganyag teljes átvételének érdekében két alkalommal 2009-ben (182/2009. Kr.) és 2010 elején is módosítottuk a Natura 2000 kormányrendeletet (23/2010. Kr.).

A módosításokat követően

- Jelentést tettünk az Európai Bizottságnak a Natura 2000 hálózat működtetésének becsült költségeiről, az inváziós fajokról, a „green infrastucture” EU programban lévő ökológiai hálózatunkról.
- Jelentést készítettünk az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv általános védelmi előírásaitól eltérő, ún. derogációs engedélyekről 2007-2009 időszakra vonatkozóan.
- Elkészítettük a védett gerinces állatfajok elütéséről és a hatásmérséklés jogi, műszaki eszközeiről szóló konfliktus térképet és a kapcsolódó tanulmányt. Az Akadálymentes Égbolt megállapodás ütemezése és célirányos végrehajtása érdekében elkészítettük a középvezetési légvezetékek és a legveszélyeztetettebb madárcsoportok konfliktustérképét is. A legveszélyesebb vezetékek közül kb. 900 km-nyi vezetékszakasz szigetelése történt meg.

Biológiai sokféleség egyezmény

- Határidőre elkészült a biológiai sokféleség egyezmény végrehajtásáról szóló 4. nemzeti jelentés, amelyet az egyezmény titkárságának megküldtünk és a honlapokon közzétettünk.
- Az Országgyűlés elfogadta a biológiai sokféleség megőrzésének stratégiáját 2009-ben a harmadik Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) keretében.
- 2010. január 1-jén elindult a Pannon Magbank létrehozásáról szóló 5 éves időtartamú LIFE+ projekt. A projekt célkitűzése a Pannon biogeográfiai régió vadon élő edényes növényeinek génbankban (ex situ módon) történő megőrzése a természetes élőhelyen történő (in situ) védelem biztonsági kiegészítéseként. Ezzel ismereteink szerint a világon eddig egyedülálló megoldás teremthető meg. A Pannon Magbankban a Pannon ökorégió teljes növényvilágát, az emberiség táplálására használt és a vadon élő növények sokféleségét egy helyen, nemzetgazdasági szempontból leghatékonyabban és költségtakarékos módon, a meglévő tudást és a kiépített infrastruktúrát optimálisan felhasználva közkinccsként őriznénk meg.

Washingtoni egyezmény

- 2009. április-május időszakban a KvVM egy országos roadshow alkalmával összevont oktatást tartott valamennyi megyei rendőr-főkapitányság és városi rendőrkapitányság

állománya számára a hazánkban védett, illetve a kereskedelem által veszélyeztetett (CITES-es) állat- és növényfajokat érintő természetkárosítás kapcsán.

- A KvVM a rendőrséggel karöltve számos városban rendezett természetvédelmi és bűnmegelőzési kiállítást a veszélyeztetett állatokkal és növényekkel folytatott tevékenységek károsító voltára felhívva a figyelmet - több ezres látogatói részvétellel.
- 2010 februárjában Magyarország részt vett az INTERPOL „TRAM” nevű programjának keretein belül a veszélyeztetett állat- és növényfajok részeit tartalmazó hagyományos gyógyászati termékek és táplálék kiegészítők illegális kereskedelmének felderítésén. Az akció során országszerte a KvVM, a területi zöldhatóságok, a városi rendőrkapitányságok és a fogyasztóvédelmi hatóságok összevont ellenőrzéseket hajtottak végre, amelynek eredményeképp számos illegálisan forgalmazott termék került lefoglalásra.

Ramsari egyezmény

Osztrák-magyar kezdeményezésre a Ramsari Egyezmény Titkársága 2009. november 12-én határon átnyúló ramsari területté nyilvánította a Fertő-Hanságot.

Kárpátok egyezmény

- A 281/2009. (XII. 11.) kormányrendelettel kihirdették a Kárpátok védelméről és fenntartható fejlesztéséről szóló, 2003. május 22-én Kijevben készült Keretegyezményhez kapcsolódó, a biológiai és táji sokféleség megőrzéséről és fenntartható használatáról szóló jegyzőkönyvet.

3. A természetvédelem jogi és gazdasági helyzetének javítása:

- Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Környezet és Energia Operatív Programjának (KEOP) 2007-2013 időszakában, a „Természeti értékeink jó kezelése” prioritási tengely keretében önállóan foglalkozik a természetvédelemmel. A biodiverzitás növeléséhez elsősorban az *Élőhelyvédelem, és -helyreállítás, vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése*, valamint a *Gyűjteményes növénykertek és védett történelmi kertek megőrzése és helyreállítása* c. konstrukciók járulnak hozzá legnagyobb mértékben. 2009-ben a két konstrukcióban összesen több mint 3 milliárd Ft összegű támogatásban részesültek a pályázók.
- A Közép-magyarországi Operatív Program (KMOP) hasonló konstrukcióiban 2009-ben összesen közel 4 milliárd Ft összegű támogatást ítéltek meg.
- A LIFE+ programban 2009-ben 2 természetvédelmi vonatkozású pályázatnak ítélte meg támogatást az Európai Bizottság, összesen 1,68 millió euró összegben.
- A természetbarát gazdálkodási módok támogatását szolgáló agrár-környezetgazdálkodási kifizetések igénylésére benyújtott 2009. évi kérelmek elbírálásakor a Natura 2000 területeken gazdálkodók valamennyi célprogram esetében előnyben részesültek. A speciálisan természetvédelmi célú agrár-környezetgazdálkodási célprogramok esetében külön zónarendszer biztosította, hogy a természetvédelmi szempontból kiemelten fontos területek (pl.: túzok fészkelő-, és dűrgőhelyek) nagyobb biztonsággal juthassanak kifizetésekhez. A mezőgazdasági hasznosítás alatt álló Natura 2000 területek több mint 50%-án volt biztosított a lehetőség a gazdálkodók számára a speciális természetvédelmi célú AKG kifizetések igénylésére. A gazdálkodók közel 220 ezer hektár gyep, ill. szántó területen jutottak, ill. jutnak hozzá a 116-303 euró/ha/év összegű kifizetésekhez a meghirdetett 25 mintaterületen, várhatóan mintegy 12 Mrd Ft/év forrásigénnyel.

- 2009-től az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések kedvezményezettjei valamint a Natura 2000 területen gazdálkodók az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében természetvédelmi célú nem termelő beruházások megvalósításához is támogatást igényelhetnek. Az intézkedés – melyre 665 gazdálkodó nyújtott be támogatási kérelmet, 1,5 Mrd forintot meghaladó forrásigénnyel – többek között a természetvédelem céljait is szolgáló sövénytelepítéshez, mezővédő fásításhoz, füves mezsgyetelepítéshez, gyeptelepítéshez biztosított kifizetéseket.
- 2009-ben összeállításra került a Svájci-Magyar Együttműködési Program keretében a magyar pályázati felhíváshoz készített általános útmutató, amelynek társadalmi egyeztetése év végén kezdődött meg, és 2010 márciusában zárult. A pályázati kiírás „A” komponense a védett természeti értékekre való figyelemfelhívást célozza tájékoztató kampányok keretében, míg a B komponens fő célja a Natura 2000 fajok és élőhelyek megőrzésével kapcsolatos mintaprojektek és tanulmányok készítése. A B komponens hozzájárul egyes közösségi jelentőségű fajok, élőhelyek és Natura 2000 területek kezelésének és hosszú távú monitorozásának fejlesztéséhez.

4. A 2010-es biodiverzitás célok megismertetése a lakossággal:

Szemléletformálás, oktatás

- A Biológiai Sokféleség Világnapja alkalmából a zöld tárca egész hétvégés programsorozatát szervezett. Május 22-én tudományos és civil szervezetekkel közösen „Tájgazdálkodás, tájfajták, génmegőrzés” címmel Országgyűlési Nyílt Napot rendeztek, ahol felbecsülhetetlen értékű nemzeti örökségünkre, a helyi fajták, a hazai haszonnövény és haszonállat génkészletek, az agrobiodiverzitás jelentőségére hívták fel a több mint 500 fő – köztük döntéshozók, parlamenti képviselők – figyelmét. A biodiverzitás hétvége másik kiemelkedő eseményeként sor került a „Nálatok nőnek-e még égigérő paszulyok?” címmel egy országos meseíró pályázat ünnepélyes díjkiosztójára és könyvbemutatójára. Az agrobiodiverzitással kapcsolatos kétkötetes mesekönyvet az Ünnepi Könyvhéten is bemutatták. Ezzel a kampánnyal 2009-ben megnyertük az Európai Unió legjobb kommunikációs kampánya címét.
- A Biológiai Sokféleség Világévére készülve a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium 2009-ben „Üzenj a világnak – a biológiai sokféleség jegyében!” című képeslaptervező pályázatot hirdetett. A több mint ezer pályázat közül a három legötletesebb alkotást a zöld tárca megjelentette és a világév hivatalos képeslapjaként használja 2010-ben.
- A Biológiai Sokféleség Világévé hivatalosan 2010. márciusban az Alesúti arborétumban megrendezett Hóvirág Ünnepen nyitották meg. Elkészült a világév magyar honlapja (<http://biodiv.kvvm.hu/biologiai-sokfeleseg-vilageve-2010>), ahol az országszerte rendezett világévi eseményekről is hírt adunk.
- Magyarországon – négy másik uniós országhoz hasonlóan – meghirdették a „Biodiverzitás Fővárosa” versenyt, melynek célja megtalálni azokat a városokat és falvakat, amelyek a legjobb teljesítményt nyújtják a természeti értékek sokféleségének megőrzése érdekében ebben a jeles évben. A verseny keretében az önkormányzatok bemutathatják, hogy milyen eredményeket értek el ezen a területen, melyikük a legelkötelezettebb a természet megőrzése iránt. (Bővebb információ: <http://balatonregion.hu/public/menu.php?m=279>)

- Környezeti nevelés terén elsődleges célcsoport az óvodás korosztály. A KvVM és az OKM közös pályázatainak alapján 2009 szeptemberében tovább bővült az országos zöld hálózat, így már több mint 300 intézmény rendelkezik Zöld Óvoda címmel. Az óvodákban folyó környezeti nevelési tevékenység elősegítését szolgálja az a 30 órás pedagógus továbbképzés, amelynek akkreditálása folyamatban van.
- A KvVM és az OKM hatodik alkalommal hirdette meg az Ökoiskola cím elnyerésére vonatkozó pályázatát. A cím azoknak az iskoláknak az elismerését szolgálja, melyek átgondoltan, intézményesítetten, rendszerszerűen foglalkoznak a környezettudatosság, a fenntartható fogyasztás és fejlődés pedagógiájának gyakorlati megvalósításával, a környezeti neveléssel. A pályázatok útján elnyert cím alapján jelenleg 450 Ökoiskola tevékenykedik Magyarországon.
- Megkezdődött a Zöld Óvoda és Ökoiskola címek elnyeréséhez felállított kritériumrendszer felülvizsgálata, módosítása.
- Az Erdei Iskola Program keretében jelenleg 104 Minősített Erdei Iskola és egy Erdei Óvoda Szolgáltató működik. Utóbbi értékét jelentős mértékben növeli, hogy alkalmas fogyatékkal élő gyermekek fogadására. 20 szolgáltató előminősítést kapott és további 20 feldolgozás alatt áll.
- A fiatalok számára évente kiírt tanulmányi versenyek (Országos Szakmai Tanulmányi Verseny, Kaán Károly országos verseny) iránt 2009-ben is széleskörű érdeklődés mutatkozott.
- A KvVM ösztönözi, illetve elősegíti a gyakorlati méréseken, tapasztalatokon alapuló nemzetközi környezeti oktató programokban (GLOBE, és BISEL program, „Mérd az Időt” program, Duna Ismerettár) való részvételt. A gyermekek és a pedagógusok motivációját a rajz/fotó/esszé/film készítésére kiírt hazai és nemzetközi gyermekpályázatok erősítették.
- A KvVM ifjúsági programjaként 2007-től működő Ökoklubok immár 7 magyarországi, és 4 határon túli felsőoktatási intézményben vannak jelen. Az egyetemi, illetve főiskolai hallgatók önszerveződésére is építő program szakmai és infrastrukturális fejlesztése folyamatos, kiegészülve helyi környezetvédelmi társadalmi akciók szervezésével, illetve gyakorlati problémák, mérések elemzésével.
- A köz- és felsőoktatás, a szak-, illetve felnőttképzés fejlesztésének szakmai támogatásával a KvVM elősegíti az állampolgárok környezettudatos gondolkodásmódjának elterjesztését. A felsőoktatás minden területén szakmai törekvés általánossá tenni a környezettan oktatását, illetve előmozdítani további környezetvédelmi tárgyú képzések akkreditációját, a pedagógusok célirányos továbbképzését.

5. Fajok és élőhelyek védelme, kezelése:

Természetvédelmi kezelés

Az 1. pontban említett területek védetté nyilvánításával egy időben a természetvédelmi kezelési terv jogszabályi kihirdetése is megtörtént.

Ezen felül 5, már korábban védetté nyilvánított országos jelentőségű védett természeti terület esetében történt meg a természetvédelmi kezelési terv jogszabályi kihirdetése 2009-ben. Így összesen 53 db védett természeti terület (vagy ezek részterülete) esetében állt rendelkezésre jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési terv 2009 végéig.

Természetvédelmi kezelési tervek jogszabályi kihirdetése - korábban már védetté nyilvánított természeti területek esetében (2009):

- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 15/2009. (IX. 17.) KvVM rendelete a **Háros-szigeti ártéri erdő természetvédelmi terület** bővítéséről és természetvédelmi kezelési tervéről;
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 8/2009. (VI. 9.) KvVM rendelete a **Szőlőskei-erdő TT** természetvédelmi kezelési tervéről;
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 9/2009. (VI. 9.) KvVM rendelete a **Várpalotai homokbánya TT** természetvédelmi kezelési tervéről;
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 12/2009. (VIII. 19.) KvVM rendelete a **Megyasói-tátorjános természetvédelmi terület** természetvédelmi kezelési tervéről;
- A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 13/2009. (VIII. 19.) KvVM rendelete a **Somogyvári Kupavár-hegy természetvédelmi terület** természetvédelmi kezelési tervéről.

Erdős útmutató dokumentum készítése

A 2009-ben hatályba lépett új Erdőtörvény szerint a csatlakozás előtti, Natura 2000 területtel érintett körzeti erdőtervek felülvizsgálatát 2010 júniusáig végre kell hajtani. A munka 2009-ben megkezdődött, a folyamat segítségéhez elkészítettük a közösségi jelentőségű erdei élőhelyek (13 élőhely típus) természetvédelmi kezelési szempontjait tárgyaló útmutató tervezetét, amely segítséget kíván nyújtani az erdészeti hatóságoknak, a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv közreműködésével, a védett természeti területnek nem minősülő, de külön jogszabály szerint Natura 2000 területeken található erdőkre vonatkozó üzemtervi előírások felülvizsgálatához. Az útmutató áttekinti az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) kormányrendelet által felsorolt közösségi, valamint kiemelt közösségi jelentőségű hazai erdei élőhelytípusokat. Megadja ezen élőhelytípusok hazai társulástani és Á-NÉR besorolását, ismerteti az Európai Unió által kiadott „Interpretation Manual of European Union Habitats”-ban található élőhelyleírásokat, illetve az élőhelyek hazai leírásait. Az egyes élőhelytípusok leírásai végén megtalálhatók még a kezelési irányelvek abban az esetben, ha vannak az adott élőhelyre speciálisan jellemző előírások.

Fajmegőrzés

2009. március 17-én tartotta alakuló ülését a KvVM Természet- és Környezetmegőrzési Szakállamtitkára által életre hívott Földikutya-védelmi Tanács a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság mórahalmi Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskolájában. A 15 főből álló tanács tagjai közt kutatókat, állatkerti szakembereket és az érintett nemzeti-park-igazgatóságok gyakorlati természetvédelmi szakembereit találjuk. A tanács célja a fokozottan védett faj hatékony védelmének megvalósítása. Eszközei az érintett, gyakran egymástól távol, eltérő területeken dolgozó szakemberek jobb kommunikációjának segítségével a döntéshozók és a lakosság tájékoztatása, intézkedési javaslatok megfogalmazása.

Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében több mint 20 országos és területi szintű, valamint két regionális monitorozó programhoz kötődően végeztünk adatgyűjtést. A 2008. év végén lezárult Átmeneti Támogatás pályázat (*Step towards the monitoring and management in line with the Birds (79/409/EEC) and the Habitats (92/43/EEC)*)

Directives) monitorozás részének eredményeire alapozva folytattuk, illetve tovább bővítettük a közösségi jelentőségi fajokat és élőhelyeket érintő felméréseket.

A keletkezett adatok, kiválasztott programokhoz kapcsolódóan, feltöltésre kerültek a Természetvédelmi Információs Rendszer biotika moduljába.

A Life Watch program részét képező, a hozzáférhető nemzeti adatbázisok összegyűjtését célzó NEKIFUT (Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Felmérés és Útiterv) projektben mind a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer, mind a Természetvédelmi Információs Rendszer megjelent.

2009 őszén a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretében elindítottuk a **Vadonleső** programot (www.vadonleso.hu). Ezzel az a célunk, hogy a társadalom széles rétegeit bevonjuk a biológiai sokféleség monitorozásába. A program az ismeretterjesztés mellett a szemléletformálás és a környezeti nevelés eszköze is. A vadonleső keretében összesen 14 (11 állat- és 3 növényfaj) könnyen felismerhető, védett faj előfordulási adatait lehet GoogleMap alapú felület segítségével a honlapon rögzíteni. A programhoz speciális szaktudás nélkül is bárki csatlakozhat, aki rendelkezik internet kapcsolattal. Az érdeklődők a honlapon minden szükséges információt megtalálják a fajok felismerhetőségéről és az adatrögzítés módjáról, továbbá a korábban rögzített adatokat is megtekinthetik.

Az önkéntes adatfeltöltők által gyűjtött adatok – szakmai ellenőrzés után – a Természetvédelmi Információs Rendszer adatbázisába kerülnek.

A program 2009. szeptemberi indulása óta több mint 2 500 észlelési adatot rögzítettek a honlapon.

Inváziós fajok a természetes életközösségekre gyakorolt hatásainak csökkentése

Kihirdették a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) kormányrendeletet, amely az ország őshonos növény- és állatvilágára ökológiai szempontból több veszélyes állatfaj tartását is korlátozza.

Az inváziós fajok kártételének megelőzésére, valamint az ellenük történő hatékony védekezés érdekében a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium megalakította az Inváziós Szakértői Tanácsot, amely első ülését 2010 áprilisában tartja.